

POLITICAL SCIENCES

**IMPACT OF DESTRUCTIVE ACTIVITIES
OF AGENTS OF INFLUENCE
ON THE NATIONAL SECURITY OF THE STATE**

**ВПЛИВ ДЕСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГЕНТІВ ВПЛИВУ
НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ**

Vasyl Kaletnik¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-354-5-5>

Як показує досвід України у протидії широкомасштабній агресії Російської Федерації, держава-ініціатор агресії використовує широкий арсенал можливих інструментів та механізмів для досягнення стратегічної цілі деструктивного впливу на відповідні сфери національної безпеки держави, проти якої вона здійснює агресію. До того ж залучаються всі можливі ресурси, зокрема ресурси агентів впливу, які за певних умов спроможні забезпечити сприяння реалізації планів держави-агресора.

Розуміння деструктивної діяльності агентів впливу в усіх сферах національної безпеки держави є ключовим для розробки та впровадження ефективних стратегій та заходів захисту від зовнішніх впливів.

В загальному під агентами впливу розуміють осіб (організації), які продукують, підтримують та розповсюджують ідеї (позиції) будь-якої організації (спільноти, групи) у середовищі, яке не належить до цієї організації (спільноти, групи).

В бізнесовому середовищі під агентами впливу розуміються лобісти – фізичні особи, корпоративні групи (угруповання), що займаються лобюванням бізнес проектів з метою отримання прибутків за рахунок переваг та державного ресурсу.

В рамках забезпечення національної безпеки держави під агентами впливу ми будемо розуміти осіб (організації), діяльність яких спрямована на формування в країнах, що становить інтерес сприятливої для агресора суспільної думки чи впливу на прийняття в цих країнах позитивних для агресора управлінських рішень.

¹ National Aviation University, Ukraine

Завдання агентів впливу та лобістів дуже схожі. Агенти впливу також можуть просувати політичні, економічні, культурні, інформаційні інтереси, але на користь не бізнесових чи політичних структур своєї країни, а на користь іншої держави.

Необхідно розділяти такі структурні елементи механізму впливу, як його контролюючий суб'єкт (контролер) та агент. Під контролюючим суб'єктом зовнішніх впливів слід розуміти державу-агресора (в особі владних органів), інституції, іноземних громадян, які активно продукують ідеї, які потрапляють до інформаційного простору країни, що становить інтерес, призводячи до змін у свідомості чи підсвідомості її громадян. Контролюючий суб'єкт є ініціатором і активним рушієм впливу, а агент сприяє поширенню цих ідей в цільовому суспільстві та власними діями допомагає суб'єктові реалізувати власні інтереси на території країни перебування. Не слід ототожнювати агентів впливу з каналами поширення інформації, оскільки канали за своєю сутністю є лише сукупністю засобів і можуть набувати як суто технічних форм (засоби масової інформації, Інтернет) так і мати вигляд соціальних процесів (особисте спілкування, освіта), самі по собі канали не є виробником інформаційного продукту. Натомість, агент впливу є інституцією, особою або групою осіб, які:

- безпосередньо (приховано) контактують зі структурами держави-агресора;
- мають мотивацію участі в процесі впливу (отримуючи від держави-агресора певні преференції за свою діяльність);
- мають потенційні можливості (статус, посади) створювати власний продукт використовуючи для його поширення доступні їм канали;
- іноді усвідомлюють всі наслідки своєї ролі та завжди усвідомлюють, що вони пов'язані з контролюючим суб'єктом.

До основних сфер впливу, які становлять першочерговий інтерес агентів впливу належать політична, економічна, інформаційна та соціокультурна сфери національної безпеки держави [1, с. 10].

У політичній сфері агенти впливу зазвичай просувають (лобіюють) інтереси іноземних держав або політичних партій. Такі особи (організації) через доступні їм канали здійснюють поширення пропаганди, впроваджують ворожі наративи та меседжі в інформаційному просторі, забезпечують видимість суспільної підтримки чи осуду певних політико-управлінських рішень. У більш радикальних випадках вони можуть використовуватися для дестабілізації політичної системи держави, порушення суспільної злагоди та роздмухування конфліктних тем тощо [2, с. 28].

В економічній сфері агенти впливу (іноагенти) використовують свої ресурси, фінансову потужність та економічний тиск для досягнення своїх цілей. Вони можуть проводити економічні операції, які підвищують залежність економіки країни перебування від інших. До таких операцій належать: іноземні інвестиції в стратегічні сектори, контроль над ключовими підприємствами, монополія на постачання важливих ресурсів, а також вплив на торговельні угоди та економічну політику країни перебування. За даними ЗМІ, напередодні широкомасштабної агресії РФ кожне 8-е з 200 найбільших українських підприємств контролювалося російським капіталом [3].

Яскравим прикладом економічної експансії є діяльність агентів впливу Китаю в рамках стратегії “Один пояс – один шлях”, які для економічно уразливих країн розставляють нещадні боргові пастки. Коли ті не можуть обслуговувати кредити, Китай іноді обмінює борг на активи, щоб здобути контроль над портами, аеропортами, греблями, електростанціями або мережами зв’язку держави-боржника [4, с. 107].

В інформаційній сфері агенти впливу використовуються для розповсюдження пропаганди, маніпулювання інформацією та створення ворожої атмосфери. Зазвичай вони намагаються контролювати або маніпулювати засобами масової інформації, включаючи телебачення, радіо, соціальні мережі та інтернет-платформи. Вони можуть створювати бот-акаунти та псевдоперсонажі в соціальних мережах для розширення своєї мережі і розповсюдження дезінформації. Також, агенти впливу можуть використовувати кібератаки, хакерські вторгнення або кібершпиунство для отримання незаконного доступу до конфіденційної інформації, зламу інформаційних систем або навіть порушення роботи об’єктів критичної інфраструктури.

У соціокультурній сфері агенти впливу можуть просувати певні соціокультурні ідеї, цінності та норми. Вони можуть сприяти поширенню певної релігії, культури або ідеології. Тут, варто згадати, концепцію “русского мира”, яка була розроблена ще в кінці 2000-х років. І суть її полягала в використанні православної віри, слов’янського коріння, російської мови, якоїсь “особливої духовності” для утримання України (і принагідно Білорусі) в підпорядкуванні Москви [5].

Варто зазначити, що агенти впливу в політичній сфері можуть сприяти в реалізації завдань, які стоять перед агентами впливу в економічній, інформаційній та соціокультурній сферах. В свою чергу агенти впливу в політичній сфері для реалізації своїх завдань можуть використовувати (покладатися) на агентів впливу в інших взаємодіючих сферах.

Для реалізації комплексної стратегії впливу (лобіювання інтересів, дипломатичні зусилля, економічний тиск через інвестиції та торгівлю,

маніпулювання ресурсною залежністю, підтримка та формування опозиційних рухів і т. п.) на країни, що становлять інтерес, суб'єкти можуть використовувати заздалегідь створену мережу агентів впливу, яка включатиме окремо діючих агентів, групи взаємодіючих агентів і організації.

У разі ефективної діяльності впливовість агентів впливу з часом лише зростає, одночасно зменшуючи вірогідність сприйняття їх як джерел дезінформації або інших деструктивних дій. Це дозволяє їм поступово формувати власну мережу (створювати юридичні особи), члени якої можуть і не знати про цілі керівника та загалом про те, що їх використовують як інструмент справлення впливу.

Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну показало всьому світу, якими можуть бути війни нового покоління, особливо у розвинених державах. Серед основних завдань, які стояли перед агентами впливу (іноагентами) РФ в ході збройного конфлікту і особливо в початковій його фазі були:

- створення соціально-політичної нестабільності у державі (фінансування та підтримки опозиційних груп, провокаційні акції, організація масових протестів та інших форм громадянської непокори, спрямованих на підрив легітимності та стабільності владних структур);
- дискредитація воєнно-політичного керівництва держави (поширення компромату, негативних інформаційних кампаній, дезінформації та маніпуляції громадською думкою);
- введення в оману населення країни (через медійний простір) стосовно реалізації державної та воєнної політики (поширення фейкових новин, маніпуляцію інформацією, створення ворожих наративів та масштабної пропаганди, спрямованої на зміну громадської думки) [2, с. 28];
- підрив міжнародної підтримки держави (реалізація стратегічних дезінформаційних кампаній, маніпуляція громадською думкою та тиск на країн-партнерів).

Це потребує не тільки оцінювання та прогнозування негативних наслідків їх діяльності для визначальних сфер національної безпеки, а й вироблення дієвих механізмів з протидії таким заходам: формування достатньої нормативно-правової бази для притягнення таких осіб до відповідальності, механізмів їх чіткої ідентифікації (критеріїв віднесення тих чи інших осіб (організацій) до агентів впливу) та недопущення використання поняття «агент впливу» для обмеження свободи слова та думки [6, с. 82].

Список використаних джерел:

1. Kaletnik V. Analysis of destructive activities of agents of influence in the context of large-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. *International Scientific Conference Development of Scientific Space in the Context of Global Changes: Conference Proceedings* (November 25–26, 2022. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”). Riga, 2022. 10–13 pages.
2. Федянович Д. Л., Возняк С. М., Доброгурський В. І. Рекомендації щодо протидії агентам впливу та рухам опору, які діють в інтересах держави-ініціатора гібридної агресії. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2021. Вип. 71 № 1. С. 27–32.
3. Україна повинна готуватися оголосити війну – Горбулін. Час : веб-сайт. URL: <https://chas.cv.ua/politics/33501-ukrayina-povinna-gotuvatisya-ogolositi-vynu-gorbuln.html> (дата звернення: 07.09.2023).
4. Макмастер Герберт Поля битв. Боротьба за захист вільного світу. Київ, 2023. 424 с.
5. «Русский мир», «победобесіє», «рашизм». За які ідеології Кремль воює в Україні? *Радіо Свобода*. : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ukrayina-viyna-ruskiy-mir-pobedobesiye-rashyzm/31835603.html> (дата звернення: 10.09.2023).
6. Калетнік В. В. Теоретичні аспекти удосконалення національного законодавства в контексті протидії деструктивній діяльності агентів впливу. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2020. Вип. 56. № 3. С. 81–88.